

โรค布鲁เซลโลซิส (Brucellosis)

โรค布鲁เซลโลซิส หรือ โรคแท้งติดต่อในสัตว์ เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน เกิดจากการติดเชื้อ *Brucella* หลายสายพันธุ์ (Species) ทั้ง *B.abortus* พบในโค กระบือ *B.melitensis* พบในแพะ แกะ *B.suis* พบในสุกร *B.canis* พบในสุนัข *B.ceti* พบในแมวน้ำ และ *B.pinnipedialis* พบในปลาวาฬ และปลาลิ้นหมา⁽¹⁾ มีอาการเฉพาะ คือ มีไข้เป็นระยะ ๆ เป็นเวลานาน หรือเป็น ๆ หาย ๆ ไม่แน่นอน ปวดศีรษะอ่อนเพลีย เหงื่อออกมาก หนาวสั่น ปวดข้อ มีน้ำขุ่น น้ำหนักลด และปวดตามร่างกายทั่ว ๆ ไป อาจพบการอักเสบเป็นฝีหนองที่ตับ ตับอ่อน ข้อต่อและโพรงกระดูก มีรายงานการติดเชื้อที่แสดงอาการแบบอ่อน ๆ และการติดเชื้อเรื้อรังที่มีอาการเป็น ๆ หาย ๆ ระยะเวลาป่วยอาจนานหลายวัน หลายเดือน หรือบางครั้งอาจเป็นปีหรือนานกว่า โค กระบือ สุกร แพะ แกะหรือสุนัข เป็นแหล่งรังโรค คนติดต่อจากการสัมผัสโดยตรงกับเนื้อเยื่อ เลือด ปัสสาวะ สารคัดหลั่งจากช่องคลอด ลูกสัตว์ที่แท้งออกมา โดยเฉพาะรก โดยเชื้อจะเข้าทางผิวหนังที่มีแผลหรือรอยขีดข่วน และอาจติดต่อโดยการดื่มน้ำนมดิบจากสัตว์ที่มีเชื้อ หรือผลิตภัณฑ์นมดิบ⁽²⁾ ประชากรกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร ผู้เลี้ยงสัตว์หรือทำงานในฟาร์ม ผู้ที่ทำงานในโรงงานฆ่าสัตว์ สัตวแพทย์ ผู้ที่ปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการ ผู้ที่นิยมดื่มน้ำนมดิบหรือบริโภคเนื้อสัตว์ที่ไม่ผ่านความร้อนที่เพียงพอ⁽³⁾

ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานผู้ป่วยโรค布鲁เซลโลซิส 5 ราย ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต พบผู้ป่วยในภาคเหนือ 2 ราย ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเพศชาย 1 ราย เพศหญิง 1 ราย อายุ 54 ปี และ 48 ปี ภาคตะวันออก เชียงเหนือ 2 ราย ที่จังหวัดอุบลราชธานี

เป็นเพศชาย 1 ราย เพศหญิง 1 ราย อายุ 49 ปี และ 13 ปี ภาคกลาง 1 ราย ที่จังหวัดนครปฐม เป็นเพศหญิง อายุ 57 ปี ส่วนภาคใต้ไม่มีรายงานผู้ป่วย (รูปที่ 1 และรูปที่ 2) พบผู้ป่วยในเดือนสิงหาคม 3 ราย และตุลาคม 2 ราย จากข้อมูลย้อนหลังในปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014) พบผู้ป่วยในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - กรกฎาคม จะเห็นได้ว่าโรค布鲁เซลโลซิสสามารถพบได้ตลอดทั้งปี (รูปที่ 3) ผู้ป่วยได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน 4 ราย โรงพยาบาลทั่วไป 1 ราย มีอาชีพเกษตรกร 4 ราย และเป็นนักเรียน 1 ราย

ข้อมูลผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ จากฝ่ายแบคทีเรียทั่วไป สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ตรวจด้วยวิธีการเพาะเชื้อ การทดสอบทางชีวเคมี และ PCR หาเชื้อแบคทีเรีย *Brucella* 6 ตัวอย่าง พบผลบวก 5 ตัวอย่าง เป็นสายพันธุ์ *B.melitensis* ทั้งหมด และผลลบ 1 ตัวอย่าง⁽⁴⁾

ข้อมูลที่ได้รับแจ้งตามระบบ ด้วยโปรแกรมตรวจสอบข่าวการระบาดประจำสัปดาห์ (Outbreak Verification) ของสำนักระบาดวิทยาในปี พ.ศ. 2558 พบ 5 เหตุการณ์ เป็นผู้ป่วยยืนยัน 2 ราย จากจังหวัดชัยภูมิ และเพชรบูรณ์ ผู้ป่วยสงสัยจำนวน 3 ราย โดยผู้ป่วยยืนยันจากจังหวัดชัยภูมิ มีรายละเอียดจากรายงานสอบสวนโรค ดังนี้ ผู้ป่วยเพศหญิง อายุ 66 ปี อาศัยอยู่อำเภอบำเหน็จณรงค์ อาชีพเกษตรกร เลี้ยงกระบือ 4 ตัว ไร่ 100 ไร่ ปลา 2 บ่อ ผู้ป่วยมีอาการไข้หนาวสั่น มักเป็นช่วงเช้าและเย็น ไอแห้ง ปวดเมื่อยร่างกาย น้ำหนักลด เบื่ออาหาร ส่งตรวจยืนยันเชื้อที่สถาบันโรคพรังด้วยวิธี Vitex พบเชื้อ *B.melitensis* จากข้อมูลการสอบสวน พบว่า ผู้ป่วยมีประวัติสัมผัสสารคัดหลั่งจากการทำคลอดกระบือ รวมทั้งทำความสะอาดพื้นที่ภายในคอกโดยไม่ใส่สวมอุปกรณ์ป้องกัน⁽⁵⁾ และผู้ป่วยยืนยันจากจังหวัดเพชรบูรณ์ มีรายละเอียด ดังนี้ ผู้ป่วยเพศชาย อายุ 48 ปี อาศัยอยู่อำเภอหนองไผ่ อาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ เลี้ยงแพะ 15 ตัว หมู 30 ตัว ผู้ป่วยมีอาการไข้สูง ปวดศีรษะ ปวดตามข้อ อ่อนเพลียมาก ส่งตรวจยืนยันเชื้อที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ พบเชื้อ *B.melitensis* มีประวัติสัมผัสสารคัดหลั่งจากแพะจากการทำคลอด การล้างรกแพะ โดยไม่ได้สวมอุปกรณ์ป้องกัน⁽⁶⁾ จะพบว่า ผู้ป่วยยืนยันทั้ง 2 ราย มีประวัติสัมผัสสารคัดหลั่งโดยไม่ใส่สวมอุปกรณ์ป้องกัน

จากข้อมูลของกรมปศุสัตว์ ในปี พ.ศ. 2558 พบว่า มีการเลี้ยงแพะ แกะ โคเนื้อ โคนม กระบือ และสุกร ในทุกภาคของประเทศไทย⁽⁷⁾ โดยมีข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง จำแนกตามชนิดของสัตว์ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง จำแนกตามชนิดของสัตว์ ปี พ.ศ. 2558

ชนิดของสัตว์	จำนวน (ตัว)	เกษตรกรผู้เลี้ยง(ครัวเรือน)
แพะ	539,583	43,118
แกะ	49,448	4,776
โคเนื้อ	4,407,108	764,668
โคนม	509,524	16,248
กระบือ	888,421	199,553
สุกร	9,886,897	191,289

จากข้อมูล ซึ่งในปี พ.ศ. 2558 มีการประกาศกำหนดเขตโรคระบาดชั่วคราว โรคแท้งติดต่อในสัตว์ (Brucellosis) ในหลายพื้นที่ โรคแท้งติดต่อในแพะ พบในจังหวัดพิษณุโลก อำนาจเจริญ กาฬสินธุ์ และอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โรคแท้งติดต่อทั้งในแพะและแกะ พบในจังหวัดนครปฐม โรคแท้งติดต่อในกระบือ พบในอำเภอหนองบัวระเหว และอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ⁽⁸⁾ ดังที่กล่าวข้างต้นว่า มีผู้ป่วยโรค布鲁เซลโลซิส พบเชื้อ *B.melitensis* ในอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ภายหลังพบผู้ป่วยประมาณ 1 เดือน สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชัยภูมิ ได้มีประกาศกำหนดเขตโรคระบาดชั่วคราวโรคแท้งติดต่อในแพะ ในพื้นที่ดังกล่าว

โดยสรุปในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้สนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงแพะและแกะ เพื่อผลิตเนื้อและนมส่งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอาหารฮาลาล เพื่อการส่งออก ประชาชนสนใจเลี้ยงมากขึ้น ทำให้พบผู้ป่วยมากขึ้นในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงหรือทำงานในฟาร์ม ที่มีการสัมผัสกับสารคัดหลั่งจากสัตว์ที่เป็นแหล่งรังโรคสำคัญ คือ แพะ แกะ โดยเฉพาะการล้วงรก ทำคลอด รีดนม หรือชำแหละสัตว์ โดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกันร่างกาย ทำให้มีโอกาสติดเชื้อระหว่างทำงานสูง ดังนั้น การแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะ แกะ โค กระบือ ในการป้องกันการติดเชื้อจากสารคัดหลั่งต่าง ๆ รวมถึงการสังเกตสัตว์ป่วย ตาย หรือการแท้งลูกของสัตว์ จึงมีความสำคัญต่อการป้องกันการเกิดการติดเชื้อจากสัตว์สู่คน และคนสู่สัตว์ อีกทั้งอาการและอาการแสดงทางคลินิกของโรคนี้คล้ายกับโรคอื่น ๆ อีกหลายโรค หากพบผู้ป่วยสงสัย ผู้ให้การรักษาควรซักประวัติเสี่ยง และส่งตัวอย่างตรวจยืนยันเชื้อทางห้องปฏิบัติการ

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรค布鲁เซลโลซิส. [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้น วันที่ 15 พฤษภาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: http://beid.ddc.moph.go.th/media/factsheet_detail.php?id=23
2. ศูนย์ประสานงานการตรวจวิเคราะห์และเฝ้าระวังโรคทางห้องปฏิบัติการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข. โรค布鲁เซลโลซิส (Brucellosis). [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้น วันที่ 17 พฤษภาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: http://webdb.dmsc.moph.go.th/afc_nih/a_nih_1_001c.asp?info_id=940
3. ศุภฤกษ์ ภูวิลลาภ. โรค布鲁เซลโลซิส (Brucellosis). [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้น วันที่ 17 พฤษภาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.boe.moph.go.th/Annual/AESR2013/annual/Brucellosis.pdf>
4. เอกวัฒน์ อุณหเลขกะ ฝ่ายแบคทีเรียทั่วไป สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์.
5. กรรณิการ์ หมอนพั่งเทียม. รายงานการสอบสวนโรค Brucellosis สถาบันบำราศนราดูร. นนทบุรี: สำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2558
6. เจษฎา เขียวอุส่าห์. รายงานสอบสวนโรคเบื้องต้น ผู้ป่วยโรค布鲁เซลโลซิส. เพชรบูรณ์: โรงพยาบาลหนองไผ่; 2558
7. กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ระดับประเทศ ปี 2558. [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้น วันที่ 18 พฤษภาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/447-report-thailand-livestock/reportsurvey2558-1/870-report-survey58-1>
8. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ 58. [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้น วันที่ 18 พฤษภาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.dld.go.th/th/index.php/2010-02-16-08-16-57/203-2558>

ผู้เรียบเรียง

ชนิษฐา ภูบัว

บรรณาธิการวิชาการ

น.สพ.ประวิทย์ ชุมเกษียร

Fig.1 Reported cases of brucellosis by region, Thailand, 2015

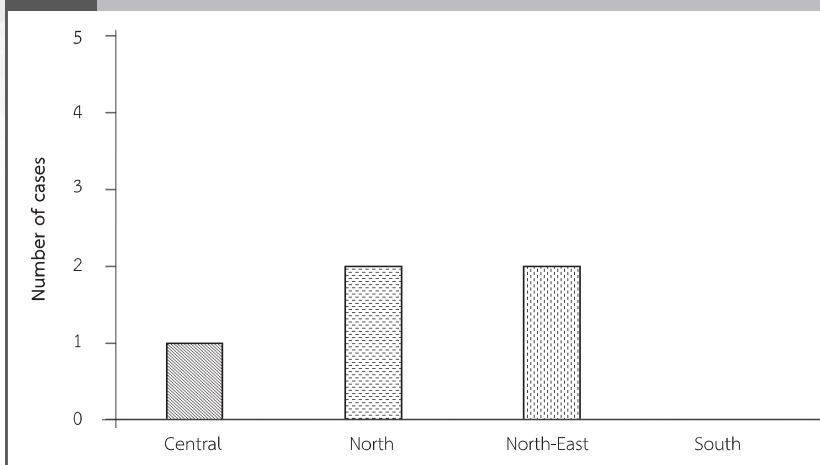

Fig.2 Reported cases of brucellosis by province, Thailand, 2015

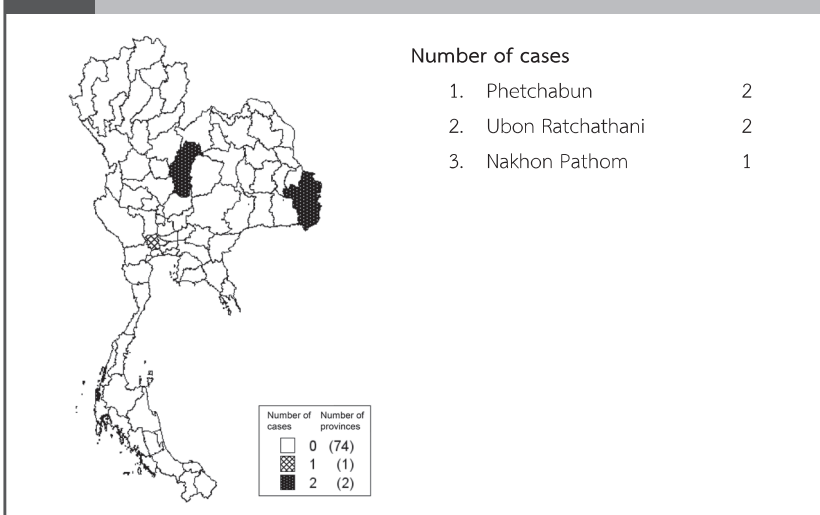

Fig.3 Reported cases of brucellosis by month, Thailand, 2014 - 2015

